

Ignacio Echániz SJ

MEKA I CHWAŁA

ŻYWA HISTORIA JEZUITÓW

Przełożył Bogusław Steczek SJ

W S T Ę P

Historię Towarzystwa Jezusowego można nazwać *Męką i chwałą*, ponieważ taka właśnie jest, i to w wielu wymiarach.

Przede wszystkim w wymiarze mistycznym, jako że Towarzystwo Jezusowe musi naśladować swego Wodza i Głowę w trudach, aby wejść z Nim do chwały, zgodnie ze słowami Założyciela.

Ta fundamentalna zasada po ludzku oznacza krew, pot i łzy. W pierwszym rzędzie z powodu nieuniknionych braków i błędów, które dotyczą Towarzystwo jako grupę ludzi. Następnie z powodu sprzeciwu, jaki prowokowało ono zarówno z racji swych grzechów, jak i zasług i który w 1773 r. spowodował kasatę zakonu, doprowadzając mękę do finalnego punktu, do śmierci.

Ta głęboka i zasadnicza treść naszej historii usprawiedliwia tytuł *Męka i chwała*. Podtytuł – *Żywa historia* – pragnie wskazać, że chcemy ją przedstawić w sposób żywy i konkretny, w ludziach, którzy ją tworzyli i nią żyli.

Uważam, że taka formuła jest korzystna dla obydwu komponentów: dla historii i jej protagonistów, dla lasu i drzew. Czyni historię bardziej fascynującą, bo odsłania ją w ludziach z krwi i kości. Jej bohaterowie również zyskują, bo poznamy ich z historycznej perspektywy. Oficjalna historia może okazać się trochę niewyraźna, za to aktorzy pojawiają się jasno i wyraźnie na pierwszym planie.

Starłem się osiągnąć dwie korzyści i połączyć je: ukazać galerię niezależnych portretów i jednocześnie uzyskać efekt jednego, wielkiego płótna na tle historii zakonu wraz z dynamiką przeżywanych przez bohaterów wydarzeń, które miały na nich wpływ lub których sami byli protagonistami. Czyli: las w drzewach i drzewa w lesie.

Chociaż wybranymi przeze mnie i prezentowanymi postaciami byli święci, ponieważ najlepiej odzwierciedlają ideały oraz misję Towarzystwa, nie ograniczyłem się do osób kanonizowanych lub ogłoszonych błogosławionymi. Włączyłem także wybitnych jezuitów, którzy nie doczekali się oficjalnego uznania Kościoła, ale zostali uznani przez historię. Nie było rzeczą słuszną ich wykluczyć. I podobnie jak czasami na obrazach Ostatniej Wieczerzy występuje Judasz, włączyłem także niektóre czarne owce, które przyczyniły się do „męki” Towarzystwa. Również one stanowią część obrazu.

Takie podejście ukazuje wyraźnie, że chociaż poczucie lojalności wobec Towarzystwa widoczne jest w moim opowiadaniu (i za to nie przepraszam), to jednak nie zafałszuje ono mojej wizji do tego stopnia, bym zamykał oczy na możliwość, a nawet rzeczywistość błędów. Czyli: historia, a nie panegiryk.

Dzieje Towarzystwa można stosunkowo łatwo podzielić zgodnie z cyklem pór roku klimatu śródziemnomorskiego: obietnica wiosny (1529–1581), bogactwo lata (1581–1687), żółknięcie i opadanie liści w jesieni (1687–1773), zima obumarcia (1773–1814) i druga wiosna wskrzeszenia (1814–1965). Epilog *Pedro Arrupe i towarzysze męczennicy* streszcza historię ostatnich trzydziestu lat.

Zamiast zamieszczać istniejącą obfitą bibliografię, ograniczam się do przytoczenia na końcu każdego rozdziału źródeł, z których rzeczywiście korzystałem. Biorąc jednak pod uwagę zamiar napisania popularnej historii i przestrzegając historycznych rygorów, nie obciążam tekstu cytatami ze źródeł i nie zamieszczam przypisów, chyba że przychodzi mi na myśl dodać jeden czy drugi interesujący szczegół. Jedynie gdy pragnę się powołać na jakiś celny osąd albo szczególnie trafną uwagę, powołam się na autorytet ich autora. Podobnie biorąc pod uwagę względnie skromne rozmiary tej pracy, nie zamieszczam pełnej narracji i o wielu rzeczach nie mówię. Będę zadowolony, jeśli uda mi się, przynajmniej w jakiejś mierze, przybliżyć historyczny okres i osobę.

Wyznaję z poczuciem winy brak konsekwencji w transkrypcji imion. Szanując przyjmowaną obecnie zasadę, imiona świętych i błogosławionych będą podane w polskiej wersji po polsku: Jan Franciszek (a nie Jean-François) Règis; Jan (a nie John) Ogilvie. Przy pozostałych osobach zachowałem formę oryginalną. Pojawia się więc: István Kaszap, Jacques Marquette, Pietro Caironi itd.

Moim największym grzechem jest jednak co innego: odważyłem się napisać historię, nie będąc historykiem, dysponując pewną znajomością małej historii, a zaledwie wyobrażeniem wielkiej. Znaczący odkryją sporo błędów, ale mam nadzieję, że przeciętny czytelnik pozostanie w sposób rozsądny zadowolony.

Pozostaje mi jedynie wymienić trzy osoby mające udział w realizacji projektu tej książki. Inicjatorem był ojciec Ignacio Cacho SJ, który wysunął propozycję i pokonał moje opory. Jego następcą na urzędzie prowincjała, ojciec Ignacio Echarte SJ, potwierdził zadanie i wspierał mnie przez cały czas. Wreszcie ojciec Hans Zwiefelhofer SJ, sekretarz Towarzystwa i mój bezpośredni szef w Kurii Generalnej, zwolnił mnie z wszystkich innych prac, bym się mógł poświęcić napisaniu tej historii. Wszystkim trzem serdecznie dziękuję.

Ignacio Echániz SJ
Rzym, 13 maja 1999 r.

ŚWIĘCI I BŁOGOSŁAWIENI TOWARZYSTWA JEZUSOWEGO W PORZĄDKU CHRONOLOGICZNYM ICH ŚMIERCI

	ROK URODZENIA	ROK ŚMIERCI	
św. Piotr Faber	1506	1546	<i>pierwszy towarzysz</i>
św. Franciszek Ksawery	1506	1552	<i>misjonarz</i>
św. Ignacy Loyola	1491	1556	<i>ojciec i założyciel</i>
św. Stanisław Kostka	1550	1568	<i>nowicjusz</i>
bł. Ignacy de Azevedo	1526	1570	

i trzydziestu dziewięciu towarzyszy: bł. bł. Jakub de Andrade, Franciszek Alvares, Kasper Alvares, Manuel Alvares, Alfons de Baena, Marek Caldeira, Benedykt de Castro, Antoni Correia, Alojzy Correia, Szymon da Costa, Aleksy Delgado, Mikołaj Dinis, Grzegorz Escrivano, Antoni Fernandes, Dominik Fernandes, Jan Fernandes Jorge, Jan Fernandes Torres, Manuel Fernandes, Piotr de Fontoura, Andrzej Gonçalves, Gundisalw Henriques, Szymon Lopes, Franciszek de Magalhaes, Jan Mayorga, Alwar Mendes, Piotr Nunes, Manuel Pacheco, Franciszek Pérez Godoy, Jakub Pires, Błażej Ribeiro, Alojzy Rodrigues, Manuel Rodrigues, Fernando Sánchez, Jan de San Martín, Antoni Soares, Amaro Vaz, Jan de Zafra, Stefan Zudaire (Zuraire), Jan San Juan (kandydat)

męczennicy brazylijscy

św. Franciszek Borgiasz	1510	1572	<i>trzeci generał</i>
św. Edmund Campion	1540	1581	

i dwudziestu ośmiu towarzyszy: 1573 – bł. Tomasz Woodhouse; 1578 – bł. Jan Nelson; 1581 – św. Aleksander Briant; 1582 – bł. Tomasz Cottam; 1594 – bł. Jan Cornelius; 1595 – św. św. Robert Southwell i Henryk Walpole; 1600 – bł. Roger Filcock; 1601 – bł. Robert Middleton; 1602 – bł. Franciszek Page; 1605 – św. Mikołaj Owen; 1606 – bł. bł. Ralf Ashley i Edward Oldcorne;

1608 – św. Tomasz Garnet; 1628 – św. Edmund Arrowsmith; 1642 – bł. Tomasz Holland; 1644 – bł. Ralf Corbington (Corby); 1645 – św. Henryk Morse; 1651 – bł. Piotr Wright; 1679 – św. św. Fi- lip Evans i Dawid Lewis oraz bł. bł. Wilhelm Ireland (Iremonger), Jan Caldwell (Fenwick), Jan Gavan, Wilhelm Barrow (Harcourt), Antoni Turner i Tomasz Whitbread			<i>męczennicy angielscy</i>
bł. Rudolf Acquaviva	1550	1583	
i czterech towarzyszy: bł. bł. Franciszek Aranha, Piotr Berno, An- toni Francisco, Alfons Pacheco			<i>męczennicy w Indiach</i>
św. Alojzy Gonzaga	1568	1591	<i>patron młodzieży</i>
bł. Jakub Salès	1556	1593	<i>męczennik Eucharystii</i>
bł. Wilhelm Saultemouche	1557	1593	<i>męczennik Eucharystii</i>
św. Piotr Kanizjusz	1521	1597	<i>apostoł Niemiec</i>
bł. Józef de Anchieta	1534	1597	<i>apostoł Brazylii</i>
św. Paweł Miki	1564	1597	
i dwaj towarzysze: św. św. Jan Soan i Jakub Kisai			<i>męczennicy japońscy</i>
bł. Dominik Collins	1556	1602	<i>męczennik irlandzki</i>
św. Jan Ogilvie	1579	1615	<i>męczennik szkocki</i>
św. Bernardyn Realino	1530	1616	<i>przyjaciel wszystkich</i>
św. Alfons Rodríguez	1531	1617	<i>wzorowy portier</i>
św. Melchior Grodziecki	1584	1619	<i>męczennik koszycki</i>
św. Stefan Pongrącz	1582	1619	<i>męczennik koszycki</i>
św. Robert Bellarmino	1542	1621	<i>doktor Kościoła</i>
św. Jan Berchmans	1599	1621	<i>młody student</i>
bł. Karol Spinola	1564	1622	

i trzydziestu sześciu towarzyszy: 1617 – bł. Jan Chrzyciel Macha-
do; 1619 – bł. Leonard Kimura; 1620 – bł. Ambroży Fernandes;
1622 – bł. Augustyn Ota, Jan (Tomasz) Akaboshi, Ludwik Kawa-
ra, Gonzalwus Fusai, Sebastian Kimura, Jan Kingoku (Chingocu),
Antoni Kiumi (Chiuni), Piotr Sampo, Michał Shump (Saito),
Kamil Costanzo, Dionizy Fujishima, Piotr Paweł Navarro, Piotr
Onizzuka Sandayu; 1623 – bł. bł. Hieronim De Angelis i Szymon
Yempo; 1624 – bł. bł. Jakub Carvalho i Michał Carvalho; 1626 –
bł. bł. Franciszek Pacheco, Baltazar de Torres, Jan Chrzyciel Zola, Jan
Kisaku (Kinsako), Kasper Sadamatsu, Michał Tozo, Paweł Kinsuke

(Xinsuki), Piotr Rinshei (Rinxei), Wincenty Kaun; 1627 – bł. Tomasz Tsuji (Zugi); 1628 – bł. Michał Nagashima; 1632 – bł. Antoni Ixida; 1633 – bł. bł. Mikołaj Fukunaga Keian i Julian Nakaura; 1635 – bł. Jakub Yuki Ryosetsu; 1639 – bł. Piotr Kibe Kasui *męczennicy japońscy*

św. Roch González	1596	1628	
i dwaj towarzysze: św. św. Alfons Rodríguez i Jan del Castillo			
			<i>męcz. redukcji paragwajskich</i>
św. Jan Franciszek Règis	1597	1640	<i>misjonarz ludowy</i>
św. Izaak Jogues	1607	1646	
i dwaj towarzysze: 1642 – św. Renat Goupil; 1646 – św. Jan de La Lande			
			<i>męcz. Ameryki Północnej</i>
św. Jan de Brébeuf	1593	1649	
i czterej towarzysze: 1648 – św. Antoni Daniel; 1649 – św. św. Gabriel Lalemant, Karol Garnier, Mikołaj Chabanel <i>męczennicy kanadyjscy</i>			
św. Piotr Klawer	1580	1654	<i>apostoł niewolników</i>
św. Andrzej Bobola	1591	1657	<i>męczennik polski</i>
bł. Jakub Alojzy de San Vitores	1627	1672	<i>męczennik Oceanii</i>
św. Klaudiusz La Colombière	1641	1682	<i>apostoł Najśw. Serca Jezusa</i>
bł. Julian Maunoir	1606	1683	<i>apostoł Bretonii</i>
św. Jan de Brito	1647	1693	<i>męczennik w Indiach</i>
św. Franciszek de Geronimo	1642	1716	<i>misjonarz ludowy</i>
bł. Antoni Balducci	1665	1717	<i>misjonarz ludowy</i>
bł. Bernard Franciszek Hoyos	1711	1735	<i>apostoł Najśw. Serca Jezusa</i>
bł. Jakub Bonnaud	1740	1792	

i dwudziestu czterech towarzyszy: bł. bł. Ireneusz Maria Andrieux, Franciszek Balmain, Jan Franciszek Maria Benoit-Vourlat, Karol Jeremiasz Béraud du Pérou, Klaudiusz Cayx-Dumas, Jan Charton de Millou, Wilhelm Delfaud, Jakub Friteyre-Durvé, Klaudiusz Franciszek Gagnières des Granges, Piotr Guérin du Rocher, Robert Franciszek Guérin du Rocher, Eligiusz Herque du Roule, Aleksander Karol Maria Lanfant, Klaudiusz Antoni Rudolf Laporte, Karol Franciszek Le Gué, Franciszek Jacek Le Livec, Wincenty Józef Le Rousseau, Jan Antoni Seconds, Ludwik Thomas-Bonotte, Franciszek Vareilhe-Duteil, Mikołaj Maria Verron, Maturyn Mikołaj de la Ville-Crohain; 1794 – bł. bł. Józef Imbert i Jan Mikołaj Cordier *męcz. Rewol. Franc.*

św. Józef Pignatelli	1737	1811	<i>podtrzymywał współbraci</i>
św. Jakub Berthieu	1838	1896	<i>męczennik Madagaskaru</i>
św. Leon Ignacy Mangin	1857	1900	
i trzech towarzysze: św. św. Modest Andlauer, Paweł Denn, Remigiusz Isoré			<i>męczennicy chińscy</i>
bł. Jan Beyzym	1850	1912	<i>apostół trędowatych</i>
bł. Michał Augustyn Pro	1891	1927	<i>męczennik meksykański</i>
św. Józef Maria Rubio	1864	1929	<i>apostół Madrytu</i>
bł. Franciszek Gárate	1857	1929	<i>wzorowy portier</i>
bł. Tomasz Sitjar Fortiá	1866	1936	
i dziesięciu towarzyszy: bł. bł. Narcyz Basté Basté, Paweł Bori Puig, Konstantyn Carbonell Sampere, Jan Chrzyciel Ferreres Boluda, Piotr Gelabert Amer, Rajmund Grimaltos Monllor, Dariusz Hernández Morató, Wincenty Sales Genovés, Alfred Simón Colomina, Józef Tarrats Comaposada			<i>męcz. rewol. hiszpańskiej</i>
bł. Rupert Mayer	1876	1945	<i>apostół Monachium</i>
św. Albert Hurtado	1901	1952	<i>apostół ubogich</i>